

Vloga sodnih izvedencev in cenilcev tehničnih strok pri kakovosti odločitev sodne veje oblasti v Republiki Sloveniji

1. Uvod

Kakovostno izvajanje nalog sodne veje oblasti je pogosto odvisno tudi od ustrezne strokovne pomoči, ki jo nudijo sodni izvedenci in cenilci. Področje dela sodnih izvedencev je urejeno v Zakonu o sodiščih¹ (ZS), ki pa sodni veji oblasti ne nalaga obveznosti, da angažira pri strokovno zelo zahtevnih zadevah sodne izvedence in cenilce. To je v celoti prepuščeno sodni veji oblasti, da sama oceni, kakšno strokovno pomoč potrebuje in kdaj jo potrebuje.

Po prvem odstavku 87. člena ZS je za sodnega izvedenca lahko imenovan, kdor:

- je državljan Republike Slovenije ali države članice Evropske unije ali države članice Evropskega gospodarskega prostora in aktivno obvlada slovenski jezik;
- je poslovno sposoben;
- je osebnostno primeren;
- ni bil pravnomočno obsojen za naklepno kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti, zaradi katerega bi bil moralno neprimeren za opravljanje izvedenskega dela, ker bi to lahko škodovalo nepristranskemu ali strokovnemu opravljanju njegovega dela ali ugledu sodišča;
- ima univerzitetno izobrazbo in ima ustrezno strokovno znanje ter praktične sposobnosti in izkušnje za določeno vrsto izvedenskega dela;
- ima šest let delovnih izkušenj s področja, na katerem želi opravljati izvedensko delo;
- ne opravlja dejavnosti, ki ni združljiva s sodnim izvedenstvom.

Izjemoma je lahko imenovana za sodnega izvedenca oseba, ki ima visoko, višjo ali srednjo strokovno izobrazbo s področij, kjer primanjkuje sodnih izvedencev in ni kandidatov z ustrezno univerzitetno izobrazbo, prav tako je lahko izjemoma imenovana za sodnega izvedenca oseba, ki sicer nima šest let delovnih izkušenj s področja, na katerem želi opravljati izvedensko delo, če

¹ Uradni list RS, št. 94/2004 (ZS-UPB4), 45/2008 (ZS-H), 96/2009 (ZS-I) in 33/2011 (ZS-J).

gre za strokovnjaka s področja, za katerega bo imenovan, če na tem področju primanjkuje sodnih izvedencev (četrty odstavek 87. člena ZS).²

Zaradi ugotavljanja pogoja strokovnega znanja in praktičnih sposobnosti za opravljanje izvedenskega dela minister, pristojen za pravosodje, zahteva od kandidata predložitev mnenja ustreznega državnega organa, zavoda oziroma strokovnega združenja ali druge institucije, lahko pa odredi tudi poseben preizkus strokovnosti pred komisijo, sestavljeno iz strokovnjakov s področja, na katerem bo oseba opravljala izvedensko delo. Člani komisije morajo imeti najmanj takšno strokovno izobrazbo kot kandidat za sodnega izvedenca (peti odstavek 87. člena ZS).

V skladu s šestim odstavkom 87. člena ZS pa so se sodni izvedenci in sodni cenilci dolžni strokovno izpopolnjevati in sproti seznanjati zlasti z novimi dognanji in metodami v stroki ter aktivno sodelovati na posvetovanjih in strokovnih izobraževanjih, ki jih organizira pristojni državni organ, pooblaščen organizacija ali strokovno združenje. Minister, pristojen za pravosodje, lahko določi, da morajo sodni izvedenci iz posameznih strokovnih področjih v določenem roku opraviti posebne preizkuse znanja glede novih dognanj in metod dela v stroki. Če se izvedenec ne prijavi k preizkusu, ali preizkusa ne opravi, se razreši. Vsebino in način opravljanja preizkusa strokovnosti in posebnega preizkusa znanja predpiše minister, pristojen za pravosodje (sedmi odstavek 87. člena ZS).

Iz navedenega je razvidno, da bi morali imeti sodni izvedenci in cenilci vrhunsko izobrazbo in izkušnje s področja, za katerega so imenovani za izvedence ali cenilce.

Pregled stanja sodnih izvedencev in cenilcev tehničnih strok kaže veliko nepreglednost. Spisek sodnih izvedencev in cenilcev je neurejen, saj so posamezna izvedeniška področja navedena na več mestih hkrati, kot so izvedenci izrazili željo, da se jih vpiše v register. Ta spisek ni usklajen z drugimi nomenklaturami poklicev, ki veljajo za raziskovalce, pooblaščen inženirje itd. Zaradi očitnega pritiska določenih interesnih skupin se pojavlja v zadnjem obdobju težnja, da bi postali izvedenci in cenilci tudi mojstri rokodelskih strok, ker domnevno ni ustrezno izobraženih univerzitetnih

² Besedilo pred sprejemom novele ZS-H je določalo, da je oseba, ki nima šest let delovnih izkušenj, lahko imenovana za sodnega izvedenca, če je strokovnjak s specialističnim, magistrskim ali doktorskim naslovom, vendar le za področja, kjer primanjkuje sodnih izvedencev (četrty odstavek 87. člena ZS-UPB4). Naj omenimo še, da so bile z novelo ZS-I v 29. 30 in 89. členu nekoliko spremenjene zahteve za razrešitev sodnih izvedencev in cenilcev, določila o pogojih za imenovanje pa so ostala nespremenjena.

strokovnjakov. Takšno razmišljanje je zmotno, saj obstaja za vsako obrtniško dejavnost tudi ustrezna univerzitetna izobrazba. Npr.: pleskar, gradbeni tehnik, diplomirani inženir gradbeništva; strugar, strojni tehnik, diplomirani inženir strojništva; pediker, zdravstveni tehnik, diplomirana medicinska sestra ali zdravnik; kuhar, gostinski tehnik, diplomirani inženir živilske tehnologije itd. Verjetno ne obstaja rokodelski poklic, ki nima ustrezne univerzitetne nadgradnje. To velja tudi za frizerja, le da se problematika razdeli v dve veji. Če gre za problematiko uporabe kozmetičnih izdelkov (npr. barvanje), je ustrezna nadgradnja univerzitetna kemijska ali farmacevtska izobrazba. Če pa gre za obliko frizure, je ustrezna nadgradnja izobrazba s področja dizajna. Pri izvajanju Zakona o graditvi objektov³ (ZGO-1) je to povsem jasno. Pooblaščen inženirji projektirajo, vodijo izgradnjo objektov in tudi nadzor. V ta proces so vključena tudi pleskarska in ključavničarska dela. Nadzor nad pleskarskimi deli vrši v končni fazi ustrezen inženir gradbene stroke. Zato ni nobene potrebe, da bi za posamezna obrtniška dela imeli samostojne izvedence (npr. pleskar, mizar, klepar). Podobno velja tudi za ostale izvedenske stroke, ki niso tehnične (npr. kuhar, snažilka, frizer).

Sodišče po lastni presoji ugotovi potrebo po angažiranju ustreznega sodnega izvedenca in cenilca. Pri tem pogosto ne dela razlik med izvedenci in cenilci. Zato se tudi vprašanja ne omejujejo striktno na področja izvedenstva in cenitev. V razvitih evropskih državah (Avstrija, Nemčija, Francija itd.) nimajo ločenih licenc za sodne izvedence in cenilce. Tam so izvedenci tudi cenilci. V Sloveniji pa obstajajo dvojne vrste izpitov in dvojne licence.

Postopki na sodiščih potekajo pogosto zelo dolgo tudi zaradi neustrezne podpore izvedencev in cenilcev. Vendar pa v večini primerov ne gre za to, da bi izvedenci tako počasi izdelovali svoja mnenja, temveč gre za iskanje ustreznega izvedenca. Zelo pogosto se dogaja, da sodišče pošlje sodni spis določenemu izvedencu, ki ga po določenem času vrne, ker oceni, da za konkretni primer ni dovolj usposobljen. To se lahko zgodi v istem primeru tudi dva ali tri krat. S tem se po nepotrebnem podaljšuje čas sojenja. Še večji problem pa nastane takrat, ko izvedenec meni, da problematiko obvlada, v resnici pa je ne. S tem zavede sodišče na ta način, da lahko sprejme napačno odločitev. Takšno zavajanje je lahko prisotno tudi s strani cenilcev (prisilne poravnave, stečaji, dokapitalizacija, dedovanje, denacionalizacija itd.). Če bi analizirali kakovost izdelkov sodne veje oblasti, bi lahko ugotovili, da so pogosto nekvalitetni prav zaradi slabe strokovne podpore sodnih izvedencev in cenilcev. Nekaj pomembnih razlogov za to obravnavamo v tej razpravi.

³ Uradni list RS, št. 102/2004 (ZGO-1-UPB1), 126/2007 (ZGO-1B) in 108/2009 (ZGO-1C).

Pri vključevanju sodnih izvedencev in cenilcev v sodne postopke je pomembno, da je vzpostavljeno ustrezno sodelovanje. Naše izkušnje kažejo, da je sodelovanje relativno slabo. Sodni cenilci in izvedenci praviloma niso informirani o tem, v kakšni meri je bilo izvedensko mnenje upoštevano pri odločanju sodišča. S tem izvedenec in cenilec nimata povratne informacije o tem, ali je bilo njuno mnenje izdelano dobro ali ne. Sistem medsebojnega informiranja bi lahko izboljšal delo izvedencev in cenilcev.

Obravnavana tematika je bila predmet raziskave v okviru projekta Leonardo, njeni izsledki pa so predstavljeni v tej razpravi, ki pa je zaradi obsežnega področja tehnike omejena le na področje kemije in ekologije. Ugotovitve pa kljub temu veljajo v veliki meri za celotno področje izvedenstva in cenitev tehničnih strok. Ob tem je treba opozoriti, da s pravosodno vejo oblasti niso mišljene le tiste aktivnosti, ki potekajo neposredno na sodiščih, temveč tudi druge aktivnosti, ki jih vodijo druge institucije za potrebe pravosodne veje oblasti (notarji, stečajni upravitelji, zemljiška knjiga idr.).

2. Raziskava

2.1 Raziskava neusklajenosti imenika sodnih izvedencev in cenilcev s strokovnimi področji in drugimi načini za klasifikacijo dejavnosti

Klasifikacija strokovnih področij je lahko urejena na podlagi več različnih šifrantov. Imenika sodnih izvedencev in cenilcev, ki sta objavljena na spletni strani Ministrstva za pravosodje, sta zelo nepregledna, saj ne upoštevata nobene izmed klasifikaciji strokovnih področij. Iz imenikov se zato težko najde ustrezno ekvivalentno področje po drugih klasifikacijskih šifrantih. Npr. v raziskovalni dejavnosti in v gospodarstvu se uporabljajo naslednji šifranti za strokovna področja:

- Raziskovalne vede, področja in podpodročja (klasifikacija ARRS);
- Evropska klasifikacija raziskovalne dejavnosti (CERIF - CERCS);
- Področja znanosti in tehnike po Frascatškem priročniku;
- Klasifikacija družbeno-ekonomskih ciljev raziskovalno-razvojne dejavnosti;
- Standardna klasifikacija dejavnosti - SKD 2008.

V imeniku sodnih izvedencev Ministrstva za pravosodje so navedena naslednja strokovna področja: antikvitate, arheologija, arhitektura, borilne veščine, drobno gospodarstvo, storitve, drobno gospodarstvo, ekologija, ekonomija, elektro stroka, farmacija, filaterija, finomehanika, forenzična

toksilogija in alkoholometrija, forenzično-kriminalistično tehnične preiskave, geodezija, geologija in mineralogija, geologija, gozdarstvo, gradbeništvo, grafična stroka, računalniška varnost in računalniška forenzika, intelektualna lastnina, izvajanje ognjemetov in specialnih pirotehničnih efektov, kemija, kinologija, kmetijstvo, lesarstvo, lov, ribolov, medicina, mediji, metalurgija, meteorologija, motorna vozila, numizmatika, oblikovanje in oglašanje, obrtna dejavnost, organizacija, policijska in druga pooblastila, pomorstvo, posegi v človekove pravice in omejitve človekovih pravic, poslovne in organizacijske vede, pravo, prirejanje posebnih iger na srečo, promet, psihologija, računalništvo in informatika, religija, redoslovje, rudarstvo, stroji in oprema, stroji, oprema in nepremičnine, šport, tekstil – usnjarstvo, tekstil, telekomunikacije, turizem, umetnost, uporabna umetnost, urbanizem, varstvo okolja, varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, varstvo pri delu in požarna varnost, veterinarstvo, zavarovalništvo, zobotehnika, žične naprave, živila.

Če se omejimo na področje kemije in varstva okolja, lahko ugotovimo popolno zmedo. Iz naslednjega podrobnega izpisa iz imenika sodnih izvedencev je razvidno podvajanje strokovnih področij.

Ekologija: ekologija človeka, ekologija splošno, ekološka toksilogija, hrup in vibracije, narava in naravna dediščina, promet z nevarnimi kemikalijami, varstvo okolja, vplivi na okolje.

Urbanizem, varstvo okolja: urbanizem, varstvo okolja.

Kemija: ekološki inženiring, kemija – papirništvo, kemija splošno, toksikologija.

Iz navedenega je razvidno, da se toksikologija pojavlja pod ekologijo, kemijo in farmacijo.

Farmacija: farmacija splošno, toksikologija.

Hrup in vibracije pa se pojavljajo pod ekologijo in pod poglavjem »stroji in oprema«.

Stroji in oprema: analize – raziskave – izvedeniška mnenja, energetska oprema in naprave, energetski delovni stroji, hrup in vibracije, inštalacijska oprema in naprave, kovinska in nekovinska predelovalna oprema, stroji in naprave, orožje, procesna tehnološka oprema in naprave, raziskave prometnih nezgod, stroji in oprema splošno, transportna oprema in naprave.

2.2 Evropska klasifikacija raziskovalne dejavnosti (CERIF - CERCS)

Iz evropske klasifikacije so izpisana tista področja, ki zajamejo izvedenstvo za kemijo in ekologijo. Gre za dolg in zelo pregleden seznam, ki bistveno bolj natančno opiše področje dela. Tudi na tem seznamu se problematika ekologije pojavlja pri različnih vedah (naravoslovne, medicinske in tehnične). Npr. izvedenka za ekologijo, ki je doktorica biologije, bi bila po evropski klasifikaciji navedena pod »B 270 Rastlinska ekologija«. Na seznamu Ministrstva za pravosodje pa je navedena v poglavju »varstvo okolja«. Sodišče jo lahko zato določi tudi za takšne primere, za katere nima ustreznih znanj, saj ne pozna tehnoloških procesov (npr. industrijsko onesnaževanje).

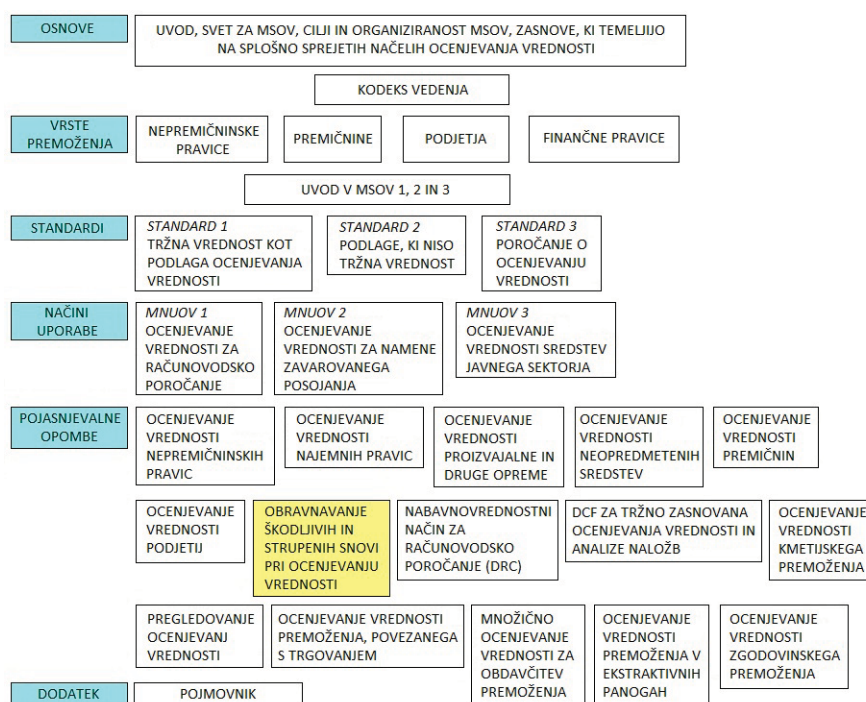
Če bi želeli uskladiti izvedenska področja iz imenika Ministrstva za pravosodje z evropsko klasifikacijo, ne bi imeli posebnih težav. Na primer meritve hrupa in vibracij, ki so uvrščene pod ekologijo, bi uvrstili v »P 180 Meroslovje, fizikalna instrumentacija«. Vse vrste ekologije bi uvrstili v poglavje »Ekologija B 003«, »Gradbena tehnologija T 002« ali »P 305 Kemija okolja«.

Pri primerjavi strokovnih področij izvedencev in cenilcev s področja kemije in ekologije s strokovnimi področji pooblaščenih inženirjev (IZS) bi dobili le delno prekrivanje. Pooblašчени inženirji se omejujejo le na pristojnosti s področja graditve objektov. V številnih zadevah, ki jih obravnavajo sodišča s področja ekologije in kemije, gre za strokovna znanja pooblaščenih inženirjev. Če npr. ne deluje čistilna naprava tako, kot bi morala in zato prekomerno onesnažuje okolje, lahko pravilno oceni vzroke za njeno slabo delovanje le ustrezen strokovnjak, ki pozna njeno delovanje. To pa je lahko strokovnjak, ki takšne čistilne naprave projektira ali pa skrbi za njihovo pravilno delovanje. To ne more biti doktor biologije, arhitekt ali toksikolog. Ker sodišče iz seznama izvedencev in cenilcev ne more razbrati, kdo je najprimernejši strokovnjak za posamezno področje, določi tistega, za katerega subjektivno oceni, da je najprimernejši. Glavna težava pa je v tem, da je seznam nepregleden in neusklajen z ustreznimi drugimi šifranti. Za področje ekologije bi morala biti jasna razmejitev med naravoslovnimi, medicinskimi in tehničnimi vedami. Podobno velja tudi za kemijo (analitika ali tehnologija).

2.3 Cenitve sredstev z vidika kemije in ekologije

Pri mnogih postopkih, ki potekajo na sodiščih, je zelo pomembno, da so v proces vključeni ustrezni izvedenci in cenilci s področja kemije in ekologije zaradi realnih in poštenih ocen vrednosti strojev, tehnoloških linij,

nepremičnin (zemljišč in objektov) ali ekoloških škod. Pri ocenjevanju vrednosti opredmetenih sredstev (premoženja) je treba na podlagi »Mednarodnih standardov ocenjevanja vrednosti, osma izdaja, 2007« (MSOV) upoštevati tudi nevarne in strupene snovi. Na naslednji sliki iz uvodnega dela standarda so prikazane ekološke vsebine kot »obravnavanje škodljivih in strupenih snovi pri ocenjevanju vrednosti«.

Slika: Shema ocenjevanja vrednosti na podlagi MSOV

Na 148. strani standardov je poglavje: »PO 7 – Obravnavanje nevarnih in strupenih snovi pri ocenjevanju vrednosti«. V poglavjih od 5.13 do 5.17 pa so naloge ocenjevalcev vrednosti opredeljene tudi z vidika obravnavanja s področja kemije ali ekologije.

V skladu s poglavjem 5.13 se morajo ocenjevalci vrednosti in uporabniki storitev ocenjevanja vrednosti zavedati, da lahko posamezne nevarne ali strupene snovi različno vplivajo na posamezne vrste premoženja, lokacije in trge. Neugodni vplivi na vrednost se gibljejo od nič do takih, ki znašajo več kot stroški sanacije in odprave. Slednje se lahko pojavi, kadar se spreminja najgospodarnejša uporaba prizadetega premoženja zaradi okoliščin in kadar se

spreminja tržljivost ali drugačna koristnost premoženja. V vsakem primeru je naloga ocenjevalca vrednosti, da razišče in upošteva vplive dejavnika v okolju na posamezno vrsto premoženja in njegov trg. Pri običajni nalogi ocenjevanja vrednosti ocenjevalec vrednosti nima veščin za pravna, znanstvena ali strokovna odkritja v zvezi z nevarnimi ali strupenimi snovmi ali drugimi dejavniki v okolju, ki lahko neugodno vplivajo na vrednost. Za verodostojnost in koristnost sporočene vrednosti je pomembno, da so pri takih okoliščinah le-te pravilno obravnavane in predstavljene.

Poglavje 5.14 določa ukrepanje ocenjevalca vrednosti v primeru, ko ve za obstoj nevarne ali strupene snovi pri premoženju, ki je opredeljeno pri nalogi ocenjevanja vrednosti. V takem primeru mora upoštevati vse zahteve MSOV v okviru standardov MPO 7 (mednarodna pojasnjevalna opomba št. 7). Praviloma bo vsakega strokovnjaka, na čigar nasvet se lahko opre ocenjevalec vrednosti, najel naročnik ali kdo drug. Če ocenjevalec vrednosti upravičeno domneva, da morda obstaja potencialna neugodna nevarna ali strupena snov, mora takoj seznaniti naročnika o svoji zaskrbljenosti o tem in zahtevati, da izvede korake za razrešitev takih vprašanj. Z obravnavanjem teh problemov na zasebni in zaupni podlagi ocenjevalec vrednosti zagotovi zaupnost teh informacij, ki lahko same po sebi vplivajo na obravnavano premoženje.

V skladu s poglavjem 5.15 se lahko napotki glede odgovornosti ocenjevalca vrednosti, da opazuje, locira in identificira nevarne ali strupene snovi ali okoliščine, sčasoma spremenijo v okviru neke pravne ureditve ali med njimi. Na splošno pa določanje narave, obsega in fizičnih vplivov dejavnikov okolja presega področje storitve ocenjevalcev vrednosti.

Poglavje 5.16 določa, da mora ocenjevalec vrednosti pri obravnavanju nevarnih ali strupenih snovi raziskati vse s tem povezane zadeve na zaupljiv način, tako da ne povzroči nepotrebnih špekulacij v zvezi s premoženjem.

V poglavju 5.17 pa je še določeno, da ni neobičajno, da posamezniki, ki niso seznanjeni z nevarnimi ali strupenimi snovmi, predpostavljajo, da pri obstoju fizičnega vpliva takšnih snovi prihaja do škodljive ekonomske reakcije. Izkušnje na trgu kažejo, da pogosto obstajajo pomembne razlike med splošnim javnim dojemanjem in dejanskimi tržnimi učinki obstoja takšnih snovi. Vloga ocenjevalca vrednosti je, da se izogne takšnim splošnim, vendar možnim napačnim predpostavkam in skrbno prouči vse pomembne dejavnike, izvede zanesljivo tržno raziskavo in prikaže ustrezno tržno vedenje glede na situacijo v poročilu o ocenjevanju vrednosti.

Sodišča običajno ne vedo za te mednarodne standarde in s tem povezane naloge. Stečajni upravitelj, ki ga postavi sodišče, pri ocenjevanju vrednosti

pogosto sploh ne angažira ustreznega ocenjevalca. Pri ocenjevanju vrednosti sredstev gre za interdisciplinarno obravnavo vrednosti premoženja, kjer je potrebno sodelovanje ocenjevalcev in specialistov. Praviloma so pri ocenjevanju sredstev angažirani ocenjevalci nepremičnin in premičnin, ki so zavezani upoštevati MSOV v okviru navedenih standardov MPO 7. Pri tem so ključnega pomena specialisti kemijske stroke.

Pri ocenjevanju vrednosti sredstev v primerih obravnave nevarnih in strupenih snovi morajo ocenjevalci vrednosti (sodni cenilci) vključiti v nalogo ocenjevanja veščake (specialiste) za področje kemijskih ved. »Veščak« je oseba ali podjetje s posebnimi veščinami, znanjem in izkušnjami na nekem specialnem področju.

Enako kot obravnavajo vlogo veščakov MRS (mednarodni računovodski standardi) v primerih revidiranja in vključevanja specialistov v to delo, je analogno smiselno obravnavati vlogo veščakov kemijskih ved pri ocenjevanju premoženja za potrebe stečajnih postopkov.

Kadar ocenjevalec vrednosti načrtuje uporabljanje veščakovih storitev (kemijske stroke), mora oceniti njegovo strokovno sposobnost. To vključuje proučitev veščakove strokovne diplome ali licence ali članstva v ustrezni strokovni organizaciji (npr. SICOS) ter izkušenj in ugleda na področju, ki ga obvladuje izvedenec kemijske stroke. Ocenjevalec mora oceniti veščakovo nepristranskost. Pri tem se tveganje, da se veščakova nepristranskost zmanjša, poveča, kadar je veščak zaposlen pri naročniku ali na kak drug način povezan z naročnikom.

Navedene elemente je pri izdelavi ocene vrednosti potrebno upoštevati. Ocenjevalec mora prav tako oceniti ustreznost veščakovih storitev in pri tem upoštevati vire uporabljenih podatkov, uporabljenih predpostavk in metod ter izsledkov veščakovega dela. Veščak (specialist kemijske stroke) je sam odgovoren za ustreznost in upravičenost predpostavk in metod, ki jih uporablja pri svojem delu. Ocenjevalec vrednosti namreč nima enakega strokovnega znanja, zato veščakovim predpostavkam in metodam ne more vedno oporekati in vanje verjame.

2.4 Okoljska odgovornost

Neustrezno ocenjevanje ekoloških škod je v Sloveniji bistveno večji problem kot to mislimo. Zato ne preseneča, da je Sodišče EU v zadevi *Komisija proti*

*Republiki Sloveniji*⁴ marca 2009 odločilo, da Slovenija ni ustrezno prenesla Direktive št. 2004/35/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. aprila 2004 o okoljski odgovornosti v zvezi s preprečevanjem in sanacijo okoljske škode⁵ v nacionalno zakonodajo. Omenjena direktiva vzpostavlja pravni okvir za okoljsko odgovornost po načelu onesnaževalec plača. Fizične in pravne osebe, ki izvajajo ali nadzirajo dejavnosti, naštet v direktivi, so odgovorne za škodo, ki jo s temi dejavnostmi povzročijo okolju. To pomeni, da bo morala država pri sanaciji okoljske škode veliko denarja izdvojiti iz svojega proračuna. Omenjena sodba Sodišča EU kaže na to, da je možno v veliko primerih okoljsko škodo iztožiti tudi od države in ne le od povzročitelja, saj je država odgovorna za nadzor. Če se ta odgovornost in nastala škoda ugotavljata prek sodne veje oblasti, je to strokovno področje ustreznih izvedencev in cenilcev s področja ekologije. Za vso tisto okoljsko odgovornost in nastalo škodo, ki se ugotavlja mimo pravosodne veje oblasti, se lahko prav tako angažirajo sodni izvedenci in cenilci, vendar pa le takrat, če stranke to želijo. Tudi v teh primerih mora biti realno ugotovljena okoljska odgovornost in nastala škoda, zato ni prav, da jo ugotavlja vsak, ki misli, da je za to usposobljen. Zavarovalnice zato pogosto angažirajo ustrezne sodne izvedence in cenilce. Podobno velja tudi za ostale gospodarske družbe in fizične osebe. Zelo redko pa za ugotavljanje okoljske odgovornosti in pri tem nastale škode angažirajo sodne izvedence in cenilce druga ministrstva (MORS, MKGP, MZ, MG itd.). Razlog za to je njihovo mišljenje, da imajo sami dovolj ustreznih strokovnjakov. Praksa pa kaže, da to pogosto ne drži. V vseh tistih primerih, ko gre za javna finančna sredstva, bi moralo biti jasno definirano, kateri strokovnjaki so usposobljeni za ugotavljanje okoljske odgovornosti in okoljske škode. Za ugotavljanje okoljske odgovornosti so usposobljeni tudi okoljski inšpektorji, kar pa ne velja za ugotavljanje okoljske škode.

2.5 Konkretni primeri iz izvedeniške prakse

Primer številka 1:

Prišlo je do onesnaženja reke in pomora rib. Onesnaženje in pomor rib so ugotovili ribiči lokalne ribiške organizacije. Ribiči so o tem obvestili policijo. Policija je prišla na kraj dogodka in izvedla določene aktivnosti. Primer je obravnavalo sodišče v pravdi zaradi odškodnine za nastalo škodo, ki jo je uveljavljala lokalna ribiška družina zoper domnevnega povzročitelja onesnaženja. Pri obravnavi primera je sodišče ugotovilo, da je potrebno

⁴ Zadeva 402/2008, ZOdl. 2009, str. I-34.

⁵ UL L 143, 30. 4. 2004, str. 56–75.

angažirati sodnega izvedenca. Sodni izvedenec in cenilec je pri pregledu sodnega spisa ugotovil naslednje napake:

- policija ni ocenila, da je povzročitelj onesnaženja storil kaznivo dejanje onesnaženja okolja iz 332. člena Kazenskega zakonika (KZ-1);⁶
- na kraju povzročitve kaznivega dejanja iz 332. člena KZ-1 niso bile pravočasno vključene vse ustrezne institucije (inšpektorat za okolje, pooblaščen laboratorij za odvzem vzorcev in izvedbo terenskih meritev itd.);
- inšpektor za okolje je s precejšnjo časovno zamudo prišel na mesto onesnaženja in ni dal kazenske ovadbe proti neznanem storilcu;
- vzorce onesnažene vode in poginulih rib so odvzeli kar policisti in ribiči;
- pri osumljeni tovarni za povzročitev kaznivega dejanja niso bila izvedena ustrezna preiskovalna dejanja, ker niso bili osumljenci za povzročitev kaznivega dejanja;
- na sodišču je potekala pravda med lokalno ribiško družino, ki je tožila osumljeno tovarno za nastalo škodo (pomora rib);
- sodišče ni znalo na ustrezen način formulirati vprašanj za izvedenca in cenilca s področja ekologije;
- predmet tožbe je bil le zahtevk lokalne ribiške družine za povrnitev povzročene škode zaradi pogina rib;
- osumljeni povzročitelj onesnaževanja ni dovolj tvorno sodeloval s sodiščem in izvedencem, saj ni želel dati vseh razpoložljivih podatkov, ki so pomembni za izdelavo izvedeniškega mnenja;
- če bi imel domnevni povzročitelj onesnaževanja tudi status povzročitelja kaznivega dejanja, bi se obnašal bistveno drugače;
- pri zagrešitvi kaznivega dejanja po 332. členu KZ-1 grozi odgovorni osebi povzročitelja onesnaževanja bistveno drugačna kazen kot pri pravdi za plačilo nastale škode;
- v pravnem postopku povrne nastalo škodo gospodarska družba, odgovorna oseba pa ni kaznovana tako kot po KZ-1.

Primer številka 2:

Lokalni vodovod je postal neuporaben zaradi prekomernega onesnaženja s kemijskimi in mikrobiološkimi parametri. Podana je bila kazenska ovadba proti neznanemu storilcu onesnaževanja okolja. Obstajal je utemeljeni sum, da je nekdo polival gnojnico na vodno-varstvenem območju in na ta način kontaminiral lokalni vodovod. Policija je izvedla določena preiskovalna dejanja. Regionalni zavod za zdravstveno varstvo je odvzel vzorce in jih analiziral. Sodišče je pri obravnavi kazenskega primera ocenilo, da potrebuje

⁶ Uradni list RS, št. 55/2008, 66/2008 (pop.), 39/2009 (KZ-1A).

sodelovanje izvedenca ekološke stroke. Izvedenec je lahko ugotovil, da je ves postopek potekal veliko bolj pregledno kot pri podobnih pravnih zadevah. Vprašanja sodišča so bila relativno dobro zastavljena, posebno še, ker je sodišče zaprosilo izvedenca, da poda še dodatna pojasnila, če oceni, da so pomembna v obravnavani zadevi.

Primer številka 3:

Nad večjo gospodarsko družbo se je pričel stečajni postopek. Pristojno okrožno sodišče je imenovalo stečajnega upravitelja, ki je vodil stečajni postopek. Ker stečajni upravitelj ni imel ustreznih znanj, je angažiral tiste cenilce, za katere je presodil, da so potrebni. S področja ekologije in kemije ni angažiral nikogar, zato niso bili upoštevani MSOV na tistem delu, ki se nanaša na kemijo in ekologijo. Kot posledica takšnega pristopa ni bilo upoštevano razvrednotenje objektov in zemljišč zaradi onesnaževanja. Posamezni objekti in zemljišča so bili prodani brez upoštevanja stroškov za ekološko sanacijo. Lastniki teh objektov in zemljišč lahko sedaj tožijo državo za povrnitev stroškov za ekološko sanacijo.

Primer številka 4:

Večja gospodarska družba s področja kemije je podarila precejšen del svojega zemljišča občini. S tem je znatno znižala svojo osnovno vrednost pri lastninskem preoblikovanju. To zemljišče je bilo relativno dobro ocenjeno glede na atraktivno lokacijo, saj ni bila upoštevano njegovo razvrednotenje zaradi onesnaževanja s težkimi kovinami. Občina je izdelala za to zemljišče ambiciozni program izgradnje različnih objektov. Nekatere objekte so že zgradili. Sedaj se ugotavlja, da bo nadaljnja gradnja bistveno dražja, kot bi bila sicer zaradi stroškov za ekološko sanacijo. Razlog za to je bilo ocenjevanje vrednosti zemljišča brez prisotnosti ustreznega izvedenca in cenilca ekološke stroke.

3. Zaključek

Pravosodna veja oblasti vključuje sodne izvedence in cenilce, če oceni, da jih potrebuje. Za takšno zaupanje pravnikom, da po lastni presoji vključujejo izvedence in cenilce, bi morali imeti ti relativno veliko znanja iz obravnavanega področja. Morda bo ta razprava opozorila bralce, da bodo začeli drugače razmišljati o sodelovanju z izvedenci in cenilci.

Izsledki namreč kažejo, da sta imenika sodnih izvedencev in cenilcev, ki sta objavljena na spletni strani Ministrstva za pravosodje, zelo nepregledna in pomanjkljiva. Strokovna področja niso usklajena z ustreznimi šifrantami s področja tehnike in naravoslovja. V imenikih niso navedena specialna znanja,

ki so lahko nepogrešljiva za določenega izvedenca in cenilca. Pogosto je pomembno, ali je določen izvedenec in cenilec tudi pooblaščen inženir. Če izvedenec in cenilec ni pooblaščen inženir, bo zelo težko ugotavljal napake, ki so bile narejene v fazi projektiranja in izgradnje objekta. Prav tako bo težko ugotavljal ali vodja obrata upošteva predpisano tehnologijo.

Pri cenitvah industrijskih in komunalnih objektov je zelo pomembno poznati tehnološke procese in okoljske vplive. MSOV zahtevajo, da se pri cenitvah upoštevajo tudi nevarne in strupene snovi. Ti MSOV se v Sloveniji do sedaj niso uporabljali na področju kemije in ekologije. Postali pa bodo zelo aktualni, če jih bodo »civilne iniciative« povezale s sodbo Sodišča EU v zadevi *Komisija proti Republiki Sloveniji*.⁷

Veliko sodnih odločitev je lahko slabih, če nimajo ustrezne podpore izvedencev in cenilcev. Če jih sodišče želi angažirati, nastane problem, katera stroka je v konkretnem primeru najprimernejša. Ko pa se sodišče odloči, za katero stroko gre, je problem poiskati ustreznega izvedenca ali cenilca. Naslednji problem je definiranje naloge izvedencem in cenilcem. Za postavljanje ustreznih vprašanj je potrebno zelo dobro poznati obravnavano problematiko. Na sodiščih pa ne postavljajo vprašanj izvedencem le sodniki, temveč tudi odvetniki in tožilci. Pri tistih nalogah, ki jih opravljajo izvedenci in cenilci le posredno za pravosodno vejo oblasti, so lahko napake še večje (stečajni, prisilne poravnave, denacionalizacija, lastninjenje itd.).

Pri obstoječi pravni ureditvi se kaže velika potreba po tem, da dobijo mnogi pravniki ustrezna dodatna znanja s področja izvedenstva in cenitev. To so pravniki, ki sodelujejo na sodiščih (sodniki, tožilci, odvetniki), in tudi nekateri drugi pravniki ter drugi poklici, ki občasno potrebujejo izvedence in cenilce (stečajni upravitelji, zavarovalnice, družbe za upravljanje, banke, notarji idr.). Ta dodatna znanja so potrebna vsaj zaradi tega, da lahko lažje ugotovijo, kdaj je potrebno angažirati ustreznega izvedenca ali cenilca ter na kakšen način je treba definirati naloge izbranemu izvedencu ali cenilcu.

Doc. dr. Darko Drev, univ. dipl. inž. kem. inž.*

Slavko Stošicki, univ. dipl. inž. str.**

⁷ Zadeva 402/2008, ZOdl. 2009, str. I-34.

* Inštitut za vode Republike Slovenije, Hajdrihova 28c, SI-1000 Ljubljana, Slovenija in UL FGG Ljubljana, Jamova ulica 2, SI-1000, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: darko.drev@izvrs.si

** SAMPS, svetovanje, inženiring, cenitve, d.o.o., Kajuhova ulica 5, SI-1000 Ljubljana, Slovenija, e-pošta: slavko.stosicki@samps.si